

1. Маматова Т., Гладка О. Інноваційні підходи до розвитку системи надання адміністративних послуг в умовах децентралізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 1(44). С. 86 – 91.

2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>

Пазинюк Володимир Миколайович
*Провідний спеціаліст відділу освіти,
молоді та спорту Чемеровецької селищної ради*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Майбутнє українського суспільства напряму залежить від розвитку системи освіти, яка у сучасному світі стає запорукою розвитку інноваційного виробництва та високотехнологічного бізнесу, що є головними двигунами сучасної економіки. Масштаби інноваційної діяльності і ефективність інновацій визначають рівень соціально-економічного розвитку країни та її національну безпеку. Удосконалення функціонування системи освіти шляхом підвищення якісного рівня освітніх послуг покликане задовольнити вимоги, що ставлять перед освітою суспільство та держава.

Децентралізація в освіті передбачає передачу повноважень і відповідальності за управління та фінансування освіти органам місцевого самоврядування і школам. Впровадження децентралізації потребує переформатування впливу органів управління освітою із передачею більшою частки повноважень на місця. Завдання органів управління освітою регіонального рівня звести: формування стратегії розвитку освіти на території управління; надання широкої автономії закладам освіти (фінансової, організаційної, кадрової тощо); формування команди управлінців закладами освіти (директорів) – лідерів шкіл, які працюватимуть на наданому їм кредиті

довіри та зможуть ефективно залучають в команду педагогів, учнів, батьків та зацікавлених представників громади в цілому. Обов'язковою вимогою до кандидатів на посаду директора має стати наявність управлінської освіти, здатність працювати у умовах освітньої децентралізації та автономії закладів освіти (наприклад, шляхом запровадження обов'язкових курсів на зразок «Академія успішного директора», отримання другої вищої освіти зі спеціальності «Управління навчальним закладом»). На законодавчому рівні слід чітко визначити знання, вміння та навички якими повинен володіти керівник закладу освіти, працівник управління освіти у сучасних умовах (основи проектного менеджменту, володіння іноземними мовами, креативність та швидкість прийняття рішень, ефективне використання ІКТ у роботі тощо).

Необхідною є зміна основних принципів та підходів до фінансування дошкільної освіти. Фінансування закладів дошкільної освіти забезпечують органи місцевого самоврядування (засновники), батьки сплачують лише певний відсоток за харчування (залежно від території розташування закладу – від 40 до 70%). Однак, така система не є ефективною, оскільки рівень фінансування дошкільних установ залишається недостатнім, окрім витрат на харчування, батьки покривають значну частку поточних витрат у садках у вигляді неофіційних, благодійних внесків (поточні ремонти, заходи з енергозбереження, миючі засоби, іграшки, канцелярські товари тощо). Відтак, зміни потребує формування основних принципів фінансування закладів освіти. Для населення найбільш прийнятним залишається принцип безкоштовної дошкільної освіти (коли витрати на дошкільні установи розділяють між собою органи державної та місцевої влади) який діє зараз, однак враховуючи стан хронічного недофінансування сфери дошкілля, це означає подальше перекладення фінансового навантаження з утримання дошкільних установ на батьків у вигляді неофіційних стягнень.

Необхідно змінити підхід до фінансування закладів дошкільної освіти на комбінований, за якої витрати на утримання дошкільних установ розподіляють

між собою засновники (органи влади – центрального та місцевого рівня) та приватний сектор (батьки).

З місцевих бюджетів слід фінансувати: базові години дошкільного виховання (оплату праці педагогічних працівників; забезпечення експлуатації будівель, розвиток навчального середовища); розширення мережі приватних ліцензованих дошкільних закладів (шляхом використання фінансових важелів – компенсація частини коштів за кожне створене місце у приватному садку (надання субсидії, цільового субвенції тощо) з місцевих бюджетів.

Послідовне прийняття та впровадження законодавчо-нормативних та організаційно-економічних заходів дозволить ефективно запроваджувати нововведення у систему ТО ДШО. Це сприятиме активізації у регіоні явища соціогетеротопії, а також формуванню в мережі інноваційних закладів дошкільної та позашкільної освіти.

Створення закладів, де можна епізодично або систематично отримувати послуги з дошкільного виховання відбувається у незвичних для здійснення даного виду діяльності місцях – торгово-розважальних центрах, спортивних клубах, за межами населених пунктів тощо.

Завдання місцевих органів влади стимулювати розвиток соціогетеротопічних утворень у сфері дошкільної освіти оскільки вони створюють додаткові переваги та можливості, серед яких: – для органів місцевої влади – додаткові місця та розширення можливостей для отримання дошкільної освіти, що є обов'язком місцевих органів влади;

– для бізнесу – додаткові стимули для розвитку бізнесу: залучення клієнтів (сімей з дітьми), яких приваблює розвинута соціальна інфраструктура, що створює додаткові можливості (наприклад у торгових центрах – можливість залишити дитину під наглядом на декілька годин та забезпечити їй цікаве дозвілля із кваліфікованими педагогами, розвинути навички соціальної комунікації тощо;

– для громади – розвиток підприємницької ініціативи із наданням платних послуг сприяє збільшенню грошових надходжень у бюджет громади, а також

розширює можливості для вибору альтернативних форм і методів дошкільного виховання та навчання, дає можливість розвивати соціальні ініціативи, благодійництво, волонтерство (безкоштовні заняття для дітей сиріт, з неблагополучних сімей) тощо.

У світлі адміністративно-територіальної реформи особливого підходу до розвитку освіти потребують ОТГ, де необхідним стає формування стратегії розвитку сфери освіти. У Стратегії розвитку освіта повинна стати стратегічним ресурсом функціонування ОТГ, через формування людських ресурсів нової якості. Ефективна співпраця між управлінцями ОТГ, а також директором, педагогічним колективом, піклувальною радою та батьківськими комітетами дозволить сформувати стратегічне бачення розвитку закладу освіти та громади загалом

Необхідним стає пошук шляхів виведення освіти в ОТГ частково або повністю із ресурсовитратної сфери (30-70% ресурсів ОТГ скеровується на її функціонування) частково самоокупну. З цією метою необхідно здійснити низку заходів, серед яких:

– формування стратегії розвитку освіти в ОТГ, що дозволить управлінцям на місцях чітко побачити напрями розвитку системи освіти (утворення опорних шкіл, шкільного округу; можливості формування матеріальної бази закладів освіти; наявність та якісні характеристики педагогічного персоналу; ресурси необхідні для забезпечення рівного доступу до якісної освіти незалежно від місця проживання тощо);

– залучення менеджерів які мають практичні навички управління у сфері освіти, що у нових законодавчо-інституційних умовах потребує від громади додаткових фінансових ресурсів на їх утримання. Освітній менеджер – професіонал, який займатиметься координацією діяльності освітньої сфери. Основними професійними обов'язками якого слід визначити: надання консультаційних послуг, щодо діяльності закладів освіти у нових законодавчих умовах для керівників закладів освіти, залучення громадськості до

функціонування та розвитку закладів освіти, пошук додаткових джерел фінансування (написання цільових проектів, грантових заявок тощо);

– формування піклувальної ради. Необхідно надати можливість ініціювати створення при освітніх закладах піклувальної ради з ініціативи керівника закладу освіти, колегіальних органів управління за рішенням загальних зборів або засновника закладу. Піклувальна рада повинна стати одним з інструментів залучення громадськості до вирішення проблем закладів освіти. Метою функціонування Піклувальної ради слід визначити дорадчо-допоміжну функцію щодо: залучення додаткових фінансових ресурсів, розвитку педагогічної, матеріально-технічної та освітньо-навчальної складової;

– пошук унікальної освітньої «ніші», яка б дозволила розвивати освіту в ОТГ на якісно новому рівні з можливістю генерувати прибуток від реалізації освітніх проектів. Це можуть бути шкільні літні табори (працюють на комерційній основі та обслуговують школярів на період канікул – ефективна для ОТГ, що розташовані неподалік міст або мають хорошу транспортну доступність); створення лабораторії при закладі освіти (музичної, наукової (наприклад сільськогосподарської – із вирощування та селекції нових культур тощо), творчої (комп'ютерної – програмування, робототехніки) тощо. Для реалізації цього завдання необхідно: оцінити наявні та залучити необхідні ресурси (людські – наявність кваліфікованих педагогів, які зможуть зреалізувати проект; матеріально-технічні, фінансові); ефективний менеджмент та маркетинг (розробка бренду) та залучення інвестицій (гранти, проекти, інші джерела тощо).

Інвестування у технологічні інновації є одним напрямів покращення якості освіти, крім того розробка спільних проектів сприятиме розвитку ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування, ОТГ з метою економії фінансового ресурсу за одночасного підвищення доступності якісної освіти. Прикладами технологічних інновацій є створення мобільних шкільних лабораторій, мобільних пересувних бібліотек, мобільних їдалень, мобільних дитсадків, пересувних шкіл. Досвід впровадження в процес навчання пересувних лабораторій ефективно застосовано у США, де така лабораторія діє вже понад

10 років за рахунок місцевої громадської організації. Така лабораторія стає інноваційним способом відкрити дітям двері у світ науки, у ній можна проводити досліди одразу із кількох предметів (хімії, фізики, біології). Розміщується вона у біоавтобусі і може задовольнити потребу кількох навчальних закладів у здійсненні глибокого профільного навчання, стимулюючи розвиток учнівських задатків. Окрім того, в Україні вже розроблений та впроваджується проект RoboBus — це пересувні школи робототехніки (інноваційна платформа трейлер), програмування і штучного інтелекту, 3D технологій. Навчальні платформи спеціально спроектовані для навчання дітей і дорослих в групах до 10 осіб. Такий автобус дає можливість вивчати інноваційні технології та розвивати професійну орієнтацію у віддалених населених пунктах, ОТГ.

Пандемія коронавірусної хвороби 2019 - 2021 (COVID-19) додала ще ряд проблем у функціонування закладів освіти. Зміни форм навчання, використання дистанційних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі показали неготовність учасників освітнього процесу до навчання в умовах карантину, низький рівень забезпечення сучасним інформаційно-комунікаційним обладнанням та швидкісним Інтернетом ЗЗСО, особливо у сільській місцевості. Також виникають проблемні питання щодо оплати праці педагогічних працівників, які працюють у дистанційному форматі тощо.

Компетенцією органів місцевого самоврядування як засновників закладів освіти є питання матеріально-технічного забезпечення, вирішення кадрових питань та обліку праці педагогічних працівників. Так як основною проблемою є неготовність держави та ОМС фінансувати загальноосвітні заклади у обсязі, який необхідний для забезпечення сучасної освіти, тому батьки в різний спосіб «дофінансовують» шкільну освіту. Проте питання функціонування шкільних фондів (розмір яких залежить від рівня доходів батьків) як правило залишається відкритим. Решту «додаткових» коштів змушені шукати місцеві органи влади. Сучасний стан фінансування вітчизняних закладів освіти, які функціонують у сільських територіях є низьким (так як вони позбавлені можливості належного

розвитку), що зазвичай зумовлює невідповідний рівень якості освітніх послуг, які отримує сільська молодь.

У підпорядкуванні органів місцевого самоврядування на місцевому рівні перебувають в основному заклади дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти. Серед ряду проблем, вирішення яких, в основному, знаходяться у компетенції органів місцевого самоврядування, можна визначити: доступність та якість освіти, що значною мірою залежить від оптимізації мережі закладів освіти, фінансування та ефективного використання коштів, матеріально-технічного та кадрового забезпечення, організації підвезення учнів та педагогів до закладів освіти (особливо у сільській місцевості). Держава сприяє вирішенню проблем в освіті шляхом надання освітніх субвенцій, трансфертів, передачі більших управлінських повноважень у сфері освіти сільським, селищним, міським радам, що об'єдналися. Залучення громадськості до вирішення визначених проблем в освіті є необхідністю, оскільки перетинаються інтереси багатьох зацікавлених сторін: учнів та їх батьків, працівників освіти, управлінців, інших членів територіальної громади.

Паращій Віталій Олегович

Головний спеціаліст відділу обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів Головного управління Державної казначейської служби України у Тернопільській області

ВПЛИВ COVID-19 ТА КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах доходи державного бюджету забезпечують функціонування країни і є основним інструментом реформування економічної системи. Саме ефективне планування фінансових ресурсів дає можливість уряду здійснювати єдину фінансову політику в державі з метою забезпечення її розвитку та врегулювання соціального становища населення в певному регіоні. В умовах пандемії коронавірусу виникає проблема не стабільного формування